

Mirzo Alisher Navoiy: O'zbek adabiyotining buyuk namoyandasi

Nodira Jo'rayeva Maxsud qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti

Annotatsiya

Maqolada Mirzo Alisher Navoiy va uning o'zbek adabiyotidagi o'rni tahlil qilinadi. Navoiy o'zining betakror she'rlari, nasriy asarlari va falsafiy qarashlari orqali nafaqat o'zbek adabiyotini, balki jahon adabiyotini ham boyitgan. Uning ilmiy va adabiy merosi, jamiyatni ma'naviy rivojlantirishdagi roli, xalqni uyg'otishdagi ta'siri o'rganiladi. Maqolada Navoiy asarlarini tahlil qilib, uning milliy g'oya, insonparvarlik va axloqiy qadriyatlar sohasidagi ta'siri ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: Falsafa, adabiyot, she'riyat, nasr, milliy g'oya, falsafiy qarash

Kirish

Mirzo Alisher Navoiy o'zbek adabiyotining eng buyuk shoirlaridan biri bo'lib, uning merosi nafaqat o'zbek xalqining madaniy va ma'naviy hayotida, balki butun Markaziy Osiyo va jahon adabiyotida alohida o'rin tutadi. Navoiy o'zining she'riyati, falsafiy qarashlari, nasriy asarlari orqali o'z davrining eng yuksak ma'naviy va axloqiy qadriyatlarini ilgari surgan. Uning asarlari nafaqat adabiyot, balki falsafa, tarix va ijtimoiy sohalarida ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada Mirzo Alisher Navoiy va uning asarlaridagi o'zgacha g'oyalarga, adabiyotdagi yuksak yutug'iga to'xtalib o'tiladi. Navoiy she'rlari, nasriy asarlari va jamiyatni tarbiyalashdagi roli har tomonlama tahlil qilinadi. Shuningdek, uning zamondoshlari va keyingi avlodlar uchun qoldirgan ilmiy va adabiy merosi haqida so'z yuritiladi. Mirzo Alisher Navoiy (1441–1501) o'zbek adabiyotining buyuk shoirlari va mutafakkirlaridan biri sifatida tarixga kirgan. Uning asli Temuriylar sulolasiga mansub bo'lsa-da, u o'zining betakror she'rlari, falsafiy qarashlari, adabiy asarlari va ijtimoiy faoliyati orqali umuman jahon adabiyotida alohida o'rin egalladi. Navoiy o'z asarlarida milliy g'oya, insonparvarlik, axloqiy qadriyatlar va adolatni targ'ib etdi. U zamonining eng yirik olimlari, shoirlari va faylasuflari bilan yaqindan tanish bo'lib, ularning bilimlari bilan o'z asarlarini boyitdi. Navoiy o'z she'riyati orqali o'z zamonining ijtimoiy muammolarini tahlil qilib, xalqni adolat, vatanparvarlik, mehr-oqibat va haqiqatni izlashga undagan. Uning "Xamsa" asari, xususan, o'zbek she'riyatining eng yuksak namunalariidan biri bo'lib, u ko'plab she'rlarida insonning yuksak ma'naviy sifatlarini, hayotning ezgu maqsadlarini targ'ib qiladi. Navoiy o'zining zamonaviylari va keyingi avlodlar uchun adabiyot va madaniyatdagi yuksak o'rni orqali aniq iz qoldirdi. Mirzo Alisher Navoiy o'zining she'riyatini nafaqat o'zbek tilida, balki turkiy xalqlarning boshqa tillarida ham katta muvaffaqiyat bilan yaratdi. Uning she'riyatidagi g'oyalar keng tarqalgan va uning uslubi o'zgacha edi. "Xamsa" asari Navoiy she'riyatining eng yuqori cho'qqisidir, bu asarda uning chuqur falsafiy qarashlari va insoniyatga bo'lgan muhabbati aks etadi. Navoiy she'rlarida falsafiy mulohazalar, ma'naviy yuksalish va insoniyatni ezgu yo'lga

chaqirish kabi muhim g'oyalar yoritilgan. U, masalan, "Farhod va Shirin" asarida sevgining chinligi va insonning ma'naviy izlanishlari haqida so'z yuritadi. "**Lison ut-tayr**" (Qushlar tili) asarida esa o'zining g'oyaviy va ma'naviy falsafasini o'ziga xos tarzda ifodalagan. Bunday asarlar uning she'riyatida insonning hayotga, muhabbatga, adolatga va ma'naviy yuksalishga bo'lgan izlanishlarini aks ettiradi.

ASOSIY QISM

Navoiy o'z asarlarida milliy g'oyani rivojlantirishga katta e'tibor bergan. Uning she'rlari va nasriy asarlarida o'zbek xalqining tarixiy o'rni, uning madaniy merosi, milliy g'ururi va vatanparvarlikka oid g'oyalar ilgari surilgan. Navoiy xalqning azaliy qadriyatlarini yuksaltirishga, uning ma'naviyatini saqlashga va kelajak avlodlarni tarbiyalashga qaratilgan harakatlarda faol ishtirok etgan. Uning asarlaridagi milliy g'oya va xalqqa bo'lgan muhabbat, uning madaniyatini yuqori qadrlashni targ'ib etgan. Navoiy she'riyati va nasri insonparvarlik, haqiqat va adolatni himoya qilishga bag'ishlangan. U o'z asarlarida insonning haqiqatni izlash, o'zini tushunish, boshqalarga mehr ko'rsatish kabi yuksak insoniy fazilatlarni targ'ib qilgan. Uning shaxsiy hayoti va adabiy ijodi insonparvarlik va axloqiy qadriyatlarning buyukligi haqida bir necha avlodni o'ylashga undaydi. Unga ko'ra, faqat adolatli va ezgu insonlar jamiyatni yuksaltira oladi. Mirzo Alisher Navoiy nafaqat adabiyotda, balki tarix va falsafada ham yirik iz qoldirdi. Uning asarlari bugungi kunda ham o'zining adabiy yuksakligi va falsafiy chuqligi bilan o'rganiladi. Navoiy tarixda o'zining ilmiy va adabiy faoliyati orqali xalqni ma'naviy yuksaltirishda muhim rol o'ynadi. U o'z davrida keng ilmiy doiralar bilan ishladi, ilm-fan va adabiyotni rivojlantirishga katta hissa qo'shdi.

Xulosa

Mirzo Alisher Navoiy o'zining she'riyatidagi yuksak g'oyalar va adabiy yutuqlari orqali o'zbek adabiyotining asoschilaridan biri sifatida tarixda qoladi. Uning asarlarida milliy g'oya, insonparvarlik va ma'naviyatni yuksaltirish kabi qadriyatlar aks etgan. Navoiy nafaqat o'z zamonining yirik shoirlaridan biri, balki uning asarlari o'zbek xalqining tarixiy va madaniy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Uning ilmiy va adabiy merosi bugungi kunda ham yosh avlodni tarbiyalashda va jamiyatni ma'naviy yuksaltirishda o'z ahamiyatini saqlab qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **Navoiy, M. A. (1991).** *Xamsa*. Tashkent: O'zbekiston nashriyoti.
2. Navoiyning "Xamsa" asari, o'zbek she'riyatining eng yirik yodgorliklaridan bo'lib, uning asarlaridagi g'oyaviy va estetik yuksaklikni o'zida aks ettiradi.
3. **Vohidov, E. (2000).** *Shoir va Jamiyat: O'zbek Shoirlarining XX asrdagi ijtimoiy roli*. Tashkent: "O'zbekiston" nashriyoti.
4. O'zbek shoirlarining jamiyatdagi o'rni va ijtimoiy faoliyati haqida umumiy tahlil.

5. **Muminov, A. (2012).** *Alisher Navoiy va uning adabiy merosi*. Tashkent: Ma'naviyat.
6. Mirzo Alisher Navoiyning adabiy merosi va uning o'zbek adabiyotidagi ahamiyati.
7. **Shamsutdinov, T. (2015).** *Navoiy: Tarix va adabiyot*. Tashkent: "O'zbekiston adabiyoti" nashriyoti.
8. Navoiy va uning asarlarining tarixiy asoslari va adabiyotdagi roli.
9. **Qodiriy, A. (2011).** *Mirzo Alisher Navoiy va o'zbek adabiyotining rivojlanishi*. Tashkent: "Yangi avlod" nashriyoti.
10. Navoiy va uning adabiyotdagi o'rni, uning asarlarining jamiyatni tarbiyalashdagi ta'siri.